

Nitel Araştırma Pratikleri Eğitimciler İçin

Editörler: Prof. Dr. Özlem BAŞ - Doç. Dr. Bilge GÖK

Editörler: Prof. Dr. Özlem BAŞ • Doç. Dr. Bilge GÖK

NİTEL ARAŞTIRMA PRATİKLERİ Eğitimciler İçin

ISBN 978-625-6128-97-2

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2024, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Sürekli değişen ve gelişen dünyamızda yeniliklerin önemi çok büyüktür. Eğitimde ihtiyaç duyulan alanlarda yenilikleri teşvik etmeli aynı zamanda desteklemeliyiz. Toplumun ihtiyaçlarını karşılayan her değişim cemiyet hayatımıza büyük faydalar sağlar.

Çağın gerisinde kalmış, ihtiyaçlara cevap veremeyen geleneksel eğitim ve öğretim yöntemleri, günümüzün hızla değişen dünyasına ayak uydurmada sıkıntı yaşıyorsa değişim elzemdir. Eğitim ve öğretimdeki yenilikler, öğrencilerin bireysel öğrenme ihtiyaçlarına daha iyi cevap vermek, öğrenme sürecini daha etkili ve ilgi çekici hale getirmek için gereklidir.

Günümüzde Dijital araçlar ve platformlar, öğrencilere bilgiye daha kolay erişim imkanı sunmaktadır. Her geçen gün öğrenme materyalleri daha ilgi çekici hale gelmektedir. 21. Yüzyılda Problem çözme, eleştirel düşünme, işbirliği ve yaratıcılık gibi beceriler, çok daha önemlidir. Eğitimdeki yenilikler, bu becerilerin geliştirilmesine daha çok imkân sağlamakta aynı zamanda bireysel farklılıkları dikkate alarak daha etkili ders planları hazırlamasına yardımcı olabilmektedir. Bu durum eğitim ve öğretimin de kalitesini artırmaktadır.

Günümüzde eğitim alanı, sürekli değişen ve gelişen dinamiklerle şekillenmektedir. Bu dinamikleri anlamak, analiz etmek ve daha iyi eğitim ortamları yaratmak için, eğitimciler ve araştırmacılar farklı metodolojik yaklaşımlar geliştirmekte ve kullanılmaktadırlar. Bu noktada, nitel araştırma yöntemleri, eğitimcilerin, öğrencilerin ve eğitim ortamlarının derinlemesine anlaşılmasına yönelik bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Yapmış olduğumuz bu çalışma, eğitimcilerin nitel araştırma yöntemlerini daha etkili bir şekilde anlamalarına ve uygulamalarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, nitel araştırmanın temel ilkelerinden başlayarak, veri toplama, analiz ve raporlama süreçlerine kadar uzanan kapsamlı bir rehber sunmayı hedefledik. Çalışmamızın içeriği, yalnızca teorik bilgiyi değil, aynı zamanda pratik uygulama örneklerini de içermekte; böylece okuyuculara nitel araştırmayı eğitim ortamlarına nasıl uygulayabilecekleri konusunda somut bir yol haritası sunmaktadır.

Kitabın hedef kitleleri olan eğitimciler, öğretmenler ve araştırmacılar, bu çalışmanın yardımıyla eğitim süreçlerini daha iyi anlamak için nitel araştırma yöntemlerini kendi çalışmalarına farklı bileşenleri, sistemleri veya süreçleri bir araya getirerek, bunların uyumlu bir şekilde çalışmasını sağlayabilecek, aynı zamanda, bu yöntemlerin pratik uygulamalarını keşfederek, öğrencilerinin ihtiyaçlarını daha iyi anlayacak ve onlara daha etkili eğitim ortamları sunabileceklerdir.

Bu kitabı hazırlarken, amacımız yalnızca teorik bilgi sunmak değil, aynı zamanda nitel araştırmanın eğitim pratiğine olan katkısını vurgulamak ve bu alandaki uygulayıcıların yetkinliklerini artırmaktır. Çalışmamızın eğitimciler ve araştırmacılar için değerli bir kaynak olacağına, nitel araştırmanın gücünü ve önemini keşfetmelerine yardımcı olacağına inanıyoruz. Eğitim alanındaki çalışmalarınızı daha derinlemesine ve anlamlı kılmak adına bu kitabın size faydalı olacağını ümit ediyoruz.

Prof. Dr. Fahri TEMİZYÜREK

Gazi Üniversitesi

SUNUŞ

Nitel araştırma, sosyal bilimlerde sıkça kullanılan, olayları ve olguları sayılardan ziyade anlamlar ve yorumlar üzerinden inceleyen bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem sayesinde araştırılan olgunun derinlemesine anlaşılması, farklı perspektiflerden incelenmesi ve zengin verilerin elde edilmesi mümkün olur.

Nitel araştırma, eğitim alanında çalışanlar için oldukça değerli bir araçtır. Öğrenme süreçleri, öğretmen deneyimleri, eğitim programlarının etkinliği gibi birçok konuda derinlemesine bilgi edinmeyi sağlar. Eğitimcilerin öğrencilerin ihtiyaçlarını daha iyi anlamalarına, eğitim programlarını geliştirmelerine ve daha etkili öğretmenler olmalarına yardımcı olur. Bu sayede öğrencilerin öğrenme deneyimleri zenginleşir ve eğitim sisteminin genel kalitesi artar.

Kitabın nitel araştırma sürecinde tüm araştırmacılara yol göstermesini diliyor alan yazında daha nitelikli örnek çalışmalar ortaya çıkmasında katkı sağlamasını temenni ediyoruz.

Prof. Dr. Özlem BAŞ
Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. Bilge GÖK
Hacettepe Üniversitesi

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Özlem BAŞ - Doç. Dr. Bilge GÖK

TEMA 1: NİTEL YAKLAŞIMIN DOĞASI

1. Bölüm: Neden Nitel Desen Kullanmalıyım?

Doç. Dr. Fulya EZMECİ, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3950-1780

Prof. Dr. Berrin AKMAN, Hacettepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-5668-4382

2. Bölüm: Nitel Araştırmanın Temel Özellikleri

Prof. Dr. Fahri TEMİZYÜREK, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0497-1045

3. Bölüm: Nitel Araştırmanın Felsefi Temelleri

Dr. Gökhan DAYAN, Milli Eğitim Bakanlığı

ORCID No: 0000-0003-4883-0639

Dr. Öğr. Üyesi Murat TEMUR, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8548-6342

TEMA 2: NİTEL ARAŞTIRMADA DESENLER

4. Bölüm: Nitel Araştırma Deseni Belirleme Ölçütleri

Doç. Dr. Ezgi ÇETİNKAYA ÖZDEMİR, Kafkas Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4341-7864

5. Bölüm: Durum Çalışması

Doç. Dr. Dila Nur YAZICI, Hacettepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3340-4901

6. Bölüm: Olgubilim

Doç. Dr. İsmail SARİKAYA, Bayburt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4870-8345

Prof. Dr. Ömer YILAR, Atatürk Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3560-0028

7. Bölüm: Hermeneustik Yaklaşım

Prof. Dr. Emre ÜNAL, Niğde Ömerhalis Demir Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1213-3965

Dr. Ayşe UĞUR GÖÇMEZ, Konya Çumra Mithat Paşa İlkokulu

ORCID No: 0000-0002-6672-4314

8. Bölüm: Etnografya

Prof. Dr. Muhammet BAŞTUĞ, Yıldız Teknik Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-5949-6966

Dr. Aylin YILMAZ HİĞDE, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9220-6847

9. Bölüm: Gömülü Teori

Dr. Ayhan İNCİRCİ, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8566-6079

10. Bölüm: Eylem Araştırması

Dr. Öğr. Üyesi Sinan ARI, Bayburt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0769-7317

Prof. Dr. Hayati AKYOL, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4450-2374

11. Bölüm: Tasarım ve Geliştirme Aşaması

Doç. Dr. Ayşegül AVŞAR TUNCAY, Mersin Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0520-1747

TEMA 3: NİTEL ARAŞTIRMADA ÖRNEKLEME ALMA

12. Bölüm: Amaçlı Örneklem Nedir ve Örneklem Alma Türleri

Doç. Dr. Özgür BABAYİĞİT, Yozgat Bozok Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6123-0609

TEMA 4: NİTEL ARAŞTIRMADA VERİ TOPLAMA YÖNTEMLERİ

13. Bölüm: Gözlem

Prof. Dr. Aysel ÇOBAN, Hacettepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0631-0064

Arş. Gör. Dr. Tülay İLHAN İYİ, Ondokuz Mayıs Üniversitesi

ORCID No: 0000-000-6735-7501

14. Bölüm: Görüşme

Öğr. Gör. Dr. Serhat KOÇAK, Çukurova Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-6313-2826

15. Bölüm: Odak Grup Görüşmesi ve Delfi

Prof. Dr. Sabri SİDEKLİ, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3202-6451

16. Bölüm: Doküman Analizi

Dr. Beyhan CAN-KAYA, Uşak Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1066-2203

TEMA 5: NİTEL ARAŞTIRMADA VERİ ANALİZİ

17. Bölüm: İçerik Analizi

Prof. Dr. Ayfer ŞAHİN, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9903-1445

Ar. Gör. Fatma Cahide ÖZÇELİK, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8672-6459

18. Bölüm: Betimsel Analiz

Doç. Dr. Özgür SİREM, Necmettin Erbakan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8404-5617

19. Bölüm: Söylem Analizi

Dr. Öğr. Üyesi Rabia YILAR, Atatürk Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9717-8360

20. Bölüm: Konuşma Analizinde Yeni Ufuklar: Eğitimsel Yaklaşımları ve Gelecek Perspektifleri

Dr. Ziyoda KHALMATOVA, Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7695-5282

21. Bölüm: Katılımcı Diyalogu ile Gelişen Araştırma: Konuşan Fotoğraflar

Dr. Şennur DEMİR, İstanbul Aydın Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7928-0871

22. Bölüm: Meta-Sentez Yöntemi

Akylay ALGABEKKYZY, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

23. Bölüm: Nitel Veri Analizinde Kullanılan Programlar

Doç. Dr. Cengiz KESİK, Harran Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9777-0076

24. Bölüm: Nitel Araştırmada Yapay Zekâ Kullanımı

Doç. Dr. Serkan DÜZGÜN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8635-4181

Dr. Öğr. Üyesi Meltem IRMAK, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3233-3267

25. Bölüm: Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenilirlik

Arař. Gör. Sena ÖLÇER, Bařkent Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-4878-3150

Doç. Dr. Bilge GÖK, Hacettepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1548-164X

TEMA 6: NİTEL ARAşTIRMADA NİTELİKSİZLİK SORUNU

26. Bölüm: Nitel Araştırmada Metodolojik ve Etik Niteliksizlik

Dr. Öğretim Üyesi Sümeyra CEYHAN, Muř Alparslan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-2452-8830

Prof. Dr. Özlem BAş, Hacettepe Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0716-103X

27. Bölüm: Nitel Araştırmada Sık Yapılan Hatalar

Prof. Dr. Mesut GÜN, Mersin Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9663-1066

Doktorant Beyzanur DURMUş ÖZ, Mersin Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2352-3192

28. Bölüm: Nitel Araştırma ve Etik

Doç. Dr. Ümit İZGİ ONBAřILLI, Mersin Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7655-3037

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Sunuş.....	v

1. BÖLÜM

NEDEN NİTEL DESEN KULLANMALIYIM?

Giriş.....	2
Nitel Araştırmanın Tanımı ve Önemi.....	2
Nitel Araştırmanın Avantajları.....	4
Nitel ve Nicel Araştırma Yaklaşımlarının Farkları.....	5
Derinlemesine Anlama ve Açıklama İmkânı.....	7
Katılımcıların Deneyimlerini Anlama.....	8
Toplumsal ve Kültürel Bağlamın Anlaşılması.....	10
Nitel Araştırmanın Esnekliği ve Yaratıcılığı.....	11
Sonuç.....	12
Kaynakça.....	13
Örnek Olay Tartışma Sorusu	15

2. BÖLÜM

NİTEL ARAŞTIRMANIN TEMEL ÖZELLİKLERİ

Giriş.....	18
Nitel Araştırmada Özellikler.....	19
Sonuç.....	22
Kaynakça.....	22
Örnek Olay Tartışması	23
Değerlendirme Soruları	24

3. BÖLÜM

NİTEL ARAŞTIRMANIN FELSEFİ TEMELLERİ

Giriş.....	28
Sosyal Araştırmalarda Temel Felsefi Varsayımlar: Paradigma, Ontoloji, Epistemoloji, Aksiyoloji.....	28
Paradigmalar/Felsefi Bakış Açıları.....	29
Pozitivizm.....	29
Postpozitivizm	31

Yorumlayıcı Paradigma	32
Eleştirel Kuram	34
Feminist Araştırma	35
Farklı Disiplinlerin Nitel Araştırmaya Katkıları	37
Psikoloji	37
Antropoloji	37
Sosyoloji	38
Disiplinlerarası Anlayış	38
Sonuç	39
Örnek Olay Soruları	40
Kaynakça	41

4. BÖLÜM

NİTEL ARAŞTIRMA DESENİ BELİRLEME ÖLÇÜTLERİ

Giriş	47
Nitel Araştırma	48
Nitel Araştırmanın Desenlenmesi	49
Nitel Araştırma Deseni Belirleme Ölçütleri	52
Sonuç	60
Kaynakça	61
Örnek Olay Tartışma Sorusu	65
Değerlendirme Soruları	66

5. BÖLÜM

DURUM ÇALIŞMASI

Giriş	70
Durum Çalışması Nedir?	70
Durum Çalışması Yöntemi Ne Zaman Kullanılmaktadır?	72
Durum Çalışmasının Karakteristik Özellikleri	72
Durum Çalışması Araştırma Deseni	73
Durum Çalışması Türleri	75
Durum Çalışmasında Çalışma Grubu	77
Durum Çalışmasında Veri Toplama Araçları	78
Durum Çalışmasında Verilerin Analizi	79
Durum Çalışmalarında Geçerlik ve Güvenirlik	80
Durum Çalışmasının Güçlü Yanları ve Güçlükleri	81
Sonuç	84
Kaynakça	85
Değerlendirme Soruları	86

6. BÖLÜM

OLGUBİLİM

Giriş.....	88
Olgubilim.....	88
Olgubilim Türleri.....	89
Olgubilim Çalışmasının Temel Aşamaları.....	90
Olgubilimde Çalışma Grubunun (Katılımcıların) Belirlenmesi.....	91
Olgubilimde Veri Toplama Yöntemleri ve Araçları.....	93
Görüşme Formunun Hazırlanması ve Görüşmenin Yapılması.....	95
Olgubilimde Veri Analizi.....	97
Olgubilim Araştırmalarında Güvenirlik ve Geçerlik.....	100
Olgubilim Araştırmalarında Etik.....	103
Olgubilim ve Fenomenoloji Ayrımı.....	103
Fenomenografi.....	104
Sonuç.....	104
Kaynakça.....	105
Örnek Olay ve Tartışma Soruları.....	106
Değerlendirme Soruları.....	107

7. BÖLÜM

HERMENEUSTİK YAKLAŞIM

Giriş.....	110
Hermeneutik Kavramının Tarihçesi.....	110
Hermeneustik (Hermeneutik) Nedir?.....	115
Hermeneutik Araştırma Nedir?.....	118
Sonuç.....	120
Kaynakça.....	121
Örnek Olay Tartışma Sorusu.....	124
Değerlendirme Soruları.....	124

8. BÖLÜM

ETNOGRAFYA

Giriş.....	126
Nitel Araştırma Deseni Olarak Etnografiye Genel Bir Bakış.....	126
Etnografik Araştırmalarda Teorinin Rolü.....	128
Etnografya Çalışmalarının Özellikleri.....	130
Etnografik Araştırmaların Konusu.....	131

Etnografide Veri Toplama Araçları	134
Etnografide Araştırmacının Rolü	134
Etnografik Araştırmalarda Verilerin Analizi	135
Etnografya Araştırmalarında Söylem Analizi	136
Sonuç	137
Kaynakça	137
Tartışma Sorusu	140
Değerlendirme Soruları	140

9. BÖLÜM GÖMÜLÜ TEORİ

Giriş	144
Gömülü Teorinin Tanımı	146
Gömülü Teorinin Önemi	147
Metodoloji	149
Sonuç	151
Örnek Olay Soruları	153
Değerlendirme Soruları	154
Kaynakça	156

10. BÖLÜM EYLEM ARAŞTIRMASI

Giriş	158
Eylem Araştırması	160
Eylem Araştırması Türleri ve Modelleri	163
Eylem Araştırması Süreci	168
Eylem Araştırmalarında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar	170
Sonuç	172
Örnek Olay Tartışma Soruları	173
Değerlendirme Soruları	174
Kaynakça	176

11. BÖLÜM TASARIM VE GELİŞTİRME ARAŞTIRMASI

Giriş	180
Tasarım ve Geliştirme Araştırmasının Tanımı	181
Geçmişten Bugüne Tasarım ve Geliştirme Araştırmaları	183

Tasarım ve Geliştirme Araştırmasının Kapsamı	187
Tasarım ve Geliştirme Araştırması Çeşitleri.....	190
Tasarım ve Geliştirme Araştırmasının Aşamaları.....	195
Tasarım ve Geliştirme Araştırmasında Problemi Tanımlama.....	195
Tip-1 Ürün ve Araç Araştırması İçin Örnek Araştırma.....	200
Tip-2 Model Araştırması İçin Örnek Araştırma.....	201
Sonuç.....	202
Kaynakça.....	203
Değerlendirme Soruları.....	205

12. BÖLÜM

AMAÇLI ÖRNEKLEME NEDİR VE ÖRNEKLEME ALMA TÜRLERİ

Giriş.....	208
Amaçlı Örneklem Nedir?	209
Örneklem Büyüklüğü	210
Amaçlı Örneklem Alma Türleri	213
Aykırı veya Anormal Durum Örneklemesi	215
Yoğunluk Örneklemesi	216
Maksimum Çeşitlilik Örneklemesi	216
Benzeşik (Homojen) Örneklem	217
Tipik Durum Örneklemesi	218
Kritik Durum Örneklemesi	219
Kartopu veya Zincir Örneklem	219
Ölçüt (Kriter) Örneklem	220
Kuram Tabanlı Örneklem.....	221
Doğrulamayı veya Yanlışlayıcı Durum Örneklemesi.....	222
Tabakalı Amaçlı Örneklem	223
Fırsatçı veya Beliren Örneklem	224
Amaçlı Rastgele Örneklem.....	225
Siyasi veya Politik Durum Örneklemesi.....	226
Kolay Ulaşılabilir veya Elverişli Örneklem	226
Hibrit veya Karma Örneklem	227
Sonuç.....	228
Kaynakça.....	229
Örnek Olay Tartışma Sorusu	231
Değerlendirme Soruları.....	232

13. BÖLÜM GÖZLEM

Giriş.....	234
Gözlem Türleri.....	236
Gözlem Formunun Oluşturulması ve Gözlem Kayıt Teknikleri.....	238
Gözlemin Geçerlik ve Güvenirliğinin Sağlanması.....	240
Gözlemlerden Elde Edilen Verilerin Analizi	241
Gözlemin Güçlü Yönleri ve Sınırlılıkları.....	241
Sonuç.....	243
Kaynakça.....	244
Değerlendirme Soruları.....	245

14. BÖLÜM GÖRÜŞME

Giriş.....	248
Sonuç.....	260
Tartışma Sorusu.....	260
Değerlendirme Soruları.....	260
Kaynakça.....	262

15. BÖLÜM ODAK GRUP GÖRÜŞMESİ VE DELFİ

Odak Grup Görüşmesi	264
Delfi Tekniği.....	272
Sonuç.....	278
Kaynakça.....	279

16. BÖLÜM DOKÜMAN ANALİZİ

Giriş.....	284
Doküman ve Doküman Türleri	285
Araştırmacı Tarafından Üretilen Dokümanlar.....	285
Araştırmacı Müdahalesi Olmadan Üretilen Dokümanlar	286
Doküman Analizinin İncelikleri	292
Doküman Analizinin Güçlü ve Sınırlı Yönleri	298
Sonuç.....	304
Kaynakça.....	305

17. BÖLÜM İÇERİK ANALİZİ

Giriş.....	308
İçerik Analizinin Tarihi Gelişimi	308
İçerik Analizi Nedir?.....	310
İçerik Analizi Nasıl Yapılır?.....	311
Analiz Birimini Belirleme	312
Kodlama Cetvelinin Oluşturma	313
Kategorileştirme ve Temaları Oluşturma	313
Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama	314
Sonuçları Raporlama.....	317
Etik	318
Araştırma Örnekleri.....	318
Sonuç.....	327
Kaynakça.....	328
Örnek Olay Tartışma Sorusu	330
Değerlendirme Soruları.....	330

18. BÖLÜM BETİMSSEL ANALİZ

Giriş.....	332
Betimleme	332
Analiz	332
Betimsel Analiz.....	333
Nitel Araştırmalarda Betimsel Analiz Yaklaşımının Aşamaları.....	334
Betimsel Analiz Yaklaşımı Kullanılarak Yapılan Örnek Araştırma	337
Sonuç.....	339
Kaynakça.....	341
Örnek Olay Tartışma Sorusu	342
Değerlendirme Soruları.....	343

19. BÖLÜM SÖYLEM ANALİZİ

Giriş: Söylem Nedir?	346
Söylem Analizinin (Çözümlemesinin) Tarihsel Gelişimi.....	349
Söylem Analizi (Çözümlemesi) Nedir ve Nasıl Yapılır?.....	352
Araştırma Raporu	361
Foucaultcu Söylem Analizine Örnek Çalışma.....	364
Tartışma Soruları.....	365

Sonuç.....	366
Değerlendirme Soruları.....	367
Kaynakça.....	368

20. BÖLÜM

KONUŞMA ANALİZİNDE YENİ UFUKLAR: EĞİTİMSEL YAKLAŞIMLARI VE GELECEK PERSPEKTİFLERİ

Giriş.....	372
Sonuç.....	385
Kaynakça.....	386
Örnek Olay Tartışma Soruları	387
Değerlendirme Soruları.....	388

21. BÖLÜM

KATILIMCI DİYALOĞU İLE GELİŞEN ARAŞTIRMA: KONUŞAN FOTOĞRAFLAR

Giriş.....	392
Konuşan Fotoğrafların Bir Araştırma Yöntemi Olarak Gelişimi	392
Konuşan Fotoğrafların Nitel Araştırmadaki Yeri	395
Konuşan Fotoğrafların Yürütme Süreci	398
Tema Belirleme	399
Katılımcı Belirleme	399
Katılımcıları Bilgilendirme	399
Fotoğraf Çekimi.....	400
Belirlenen Temaya Uygun Fotoğrafları Seçme ve Tartışmaya Açma	400
Ürün Olarak Ortaya Çıkan Fikirleri Sosyal İnşacılara Sunma ve Eyleme Geçme ...	401
Konuşan Fotoğrafların Fırsatları ve Aşılmazlıkları	402
Konuşan Fotoğraflarda Etik.....	403
Sonuç.....	405
Kaynakça.....	407
Tartışma Soruları.....	409
Değerlendirme Soruları.....	410

22. BÖLÜM

META-SENTEZ YÖNTEMİ

Giriş.....	414
Meta-Sentezin Gelişimi ve Tarihçesi.....	414
Meta-Sentez Nedir?.....	416

Meta-Sentezin Aşamaları ve Meta-Sentez Çalışması Nasıl Yapılır?	418
Sonuç.....	422
Kaynakça.....	423
Değerlendirme Soruları.....	425

23. BÖLÜM

NİTEL VERİ ANALİZİNDE KULLANILAN PROGRAMLAR

Giriş.....	428
Nitel Veri Analizinde Kullanılan Programların İşlevleri.....	430
Nitel Veri Analizinde Kullanılan Programların Avantaj ve Dezavantajları	431
Nitel Veri Analizinde Kullanılan Programlar	432
MAXQDA.....	433
NVIVO.....	434
ATLAS.ti	434
Sonuç.....	435
Değerlendirme Soruları.....	436
Kaynakça.....	438

24. BÖLÜM

NİTEL ARAŞTIRMADA YAPAY ZEKÂ KULLANIMI

Giriş.....	440
Sonuç.....	456
Kaynakça.....	456
Tartışma Sorusu.....	459
Değerlendirme Soruları.....	459

25. BÖLÜM

NİTEL ARAŞTIRMALARDA GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİK

Giriş.....	462
Nitel Araştırmalarda Geçerlilik	463
Araştırmada Geçerliliği Sağlamak Amacıyla Kullanılan Stratejiler.....	466
Nitel Araştırmalarda Güvenilirlik	468
Nitel Araştırmalarda Güvenilirliği Artırmak İçin Kullanılan Stratejiler.....	469
Kaynakça.....	471
Tartışma Soruları.....	472
Değerlendirme Soruları.....	472

26. BÖLÜM

NİTEL ARAŞTIRMADA METADOLOJİK VE ETİK NİTELİKSİZLİK

Giriş	476
Etik İkilemler: Kime Göre Etik?	478
Kuramsal Çerçevenin Yazılması ve Teori	479
Araştırmacının Rolü	479
Verilerin Analizi	480
Bulguların Sunumu	480
Geçerlilik ve Güvenirlik	480
Sonuç.....	481
Tartışma Soruları.....	482
Değerlendirme Soruları.....	482
Kaynakça.....	484

27. BÖLÜM

NİTEL ARAŞTIRMADA SIK YAPILAN HATALAR

Giriş.....	486
Sonuç.....	495
Okuyucuya Öneriler	496
Örnek Olaya Dayalı Tartışma Soruları.....	496
Değerlendirme Soruları.....	497
Kaynakça.....	498

28. BÖLÜM

NİTEL ARAŞTIRMA VE ETİK

Etik ve Ahlak Kavramı.....	501
Nitel Araştırmalarda Dikkate Alınması Gereken Etik İlkeler	502
Araştırmacı ve Katılımcı Arasındaki İlişki.....	503
Nitel Araştırmalar İçin APA Etik İlkeleri.....	506
Nitel Araştırmalar İçin Etik Kurul ve Kurumsal Onay.....	508
Veri Toplama, Analiz ve Raporlama Süreçlerinde Etik Kurallar.....	511
Bilimsel Araştırmalarda Etik İhlaller.....	512
Diğer Etik İhlal Türleri	512
Sonuç.....	513
Kaynakça.....	515
Örnek Olay Tartışma Sorusu	518
Değerlendirme Soruları	518
Editörler Hakkında	519
Editörler Hakkında	520

TEMA 1: NİTEL YAKLAŞIMIN DOĞASI

1. BÖLÜM

NEDEN NİTEL DESEN KULLANMALIYIM?

Doç.Dr Fulya EZMECİ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı
(fulyaezmeci@gmail.com)
ORCID No: 0000-0002-3950-1780

Prof. Dr. Berrin AKMAN

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı
(bakman@hacettepe.edu.tr)
ORCID No: 0000-0001-5668-4382

Giriş

Nitel Araştırmanın Tanımı ve Önemi

Nitel Araştırmanın Avantajları

Nitel ve Nicel Araştırma Yaklaşımlarının Farkları

Derinlemesine Anlama ve Açıklama İmkânı

Katılımcıların Deneyimlerini Anlama

Toplumsal ve Kültürel Bağlamın Anlaşılması

Nitel Araştırmanın Esnekliği ve Yaratıcılığı

Sonuç

Kaynakça

Örnek Olay Tartışma Sorusu

Değerlendirme Soruları

Özgeçmiş

Giriş

Araştırma metodolojisi alanında, nitel ve nicel yaklaşımlar arasındaki seçim genellikle araştırma sorusunun doğası, incelenen olgunun karmaşıklığı ve çalışmanın amaçlanan sonuçlarına bağlıdır. Nicel yöntemler, sayısal veri ve istatistiksel analiz sağlamada üstün olsa da, nitel kalıplar insan davranışının, sosyal etkileşimlerin ve öznel deneyimlerin karmaşıklığını yakalamada belirgin avantajlar sunar. Bu bölümde, neden nitel desen kullanılmalı, nitel araştırmanın tanımı ve önemi, avantajları, nicel araştırma yöntemlerinden farkları ve nitel araştırmanın sunduğu diğer önemli fırsatlar ele alınacaktır.

İlk olarak, nitel araştırmanın tanımı ve önemi incelenecek ve bu yöntemin sosyal bilimlerde ve diğer disiplinlerde neden yaygın bir şekilde kullanıldığı açıklanacaktır. Ardından, nitel araştırmanın sunduğu avantajlar ve nicel araştırma yöntemlerinden farklarına odaklanılacaktır. Bu kısımda, araştırmacıların neden bir fenomeni derinlemesine anlamak için nitel araştırma yöntemlerine başvurdukları açıklanacaktır.

Daha sonra, derinlemesine anlama ve açıklama imkanı ve katılımcıların deneyimlerini anlama konuları ele alınacaktır. Bu kısımlarda, nitel araştırmanın araştırmacılara katılımcıların deneyimlerini anlama ve bu deneyimleri çözümlenme fırsatı verdiği vurgulanacaktır. Son olarak, toplumsal ve kültürel bağlamın anlaşılması, nitel araştırmanın esnekliği ve yaratıcılığı gibi diğer önemli konular ele alınacak ve nitel araştırmanın sunduğu geniş kapsamlı imkanlar vurgulanacaktır.

Bu bölüm, araştırmacıların neden nitel araştırma yöntemlerine başvurduğunu anlamalarına ve bu yöntemin sunduğu fırsatları değerlendirmelerine yardımcı olacaktır. Böylece araştırmacılar nitel araştırmanın derinliklerine inerek, eğitim bilimlerinde yapılacak bilimsel çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Nitel Araştırmanın Tanımı ve Önemi

Nitel araştırma, sosyal olguları öznel deneyimler, anlamlar ve bağlamlar perspektifinden anlama ve yorumlama amacı taşıyan sistemli bir araştırma metodudur (Denzin & Lincoln, 2017). Sayısal veriler ve istatistiksel analizleri vurgulayan nicel araştırmanın aksine, nitel araştırma, yaşanmış deneyimler, algılar ve kültürel çerçevelerin keşfini ön plana alır. Nitel araştırmada bağlam, yansıtma ve anlam inşasının vurgusu, araştırmacılara insan varoluşunun karmaşıklıklarına dair derin farkındalık elde etme imkanı sunar (Merriam, 2009). Bu farkındalığı, insan davranışının ve toplumsal etkileşimlerin nedenlerini ve ayrıntılarına inceleyebilmek amacıyla mülakatlar, gözlemler ve metin analizi gibi çeşitli veri toplama tekniklerini